

ΠΡΟΣ ΤΙΤΟΝ

Greeting

1:1 Παῦλος, δοῦλος Θεοῦ, ἀπόστολος δὲ Ἰησοῦ Χριστοῦ κατὰ πίστιν ἐκλεκτῶν Θεοῦ καὶ ἐπίγνωσιν ἀληθείας τῆς κατ' εὐσέβειαν, **2** ἐπ' ἐλπίδι ζωῆς αἰωνίου—ἣν ἐπηγγείλατο ὁ ἀψευδὴς Θεὸς πρὸ χρόνων αἰωνίων, **3** ἐφανερώσεν δὲ καιροῖς ἰδίους τὸν λόγον αὐτοῦ ἐν κηρύγματι, ὃ ἐπιστεύθη ἐγὼ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν Θεοῦ· **4** Τίτω, γνησίῳ τέκνῳ κατὰ κοινὴν πίστιν· χάρις, ἔλεος,^ε εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ Πατρὸς καὶ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ,^h τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν.

Qualifications for elders

1:5 Τούτου χάριν κατέλιπόνⁱ σε ἐν Κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα ἐπιδιορθώσῃ καὶ καταστήσῃ κατὰ πόλιν πρεσβυτέρους ὡς ἐγὼ σοι διαταξάμην **6**—εἴ τις ἐστὶν ἀνέγκλητος, μιᾶς γυναικὸς ἀνὴρ, τέκνα ἔχων πιστά, μὴ ἐν κατηγορίᾳ ἀσωτίας^j ἢ ἀνυπότακτα. **7** Δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον ἀνέγκλητον εἶναι ὡς Θεοῦ οἰκονόμον· μὴ αὐθάδῃ, μὴ ὀργίλον, μὴ πάροινον, μὴ πλήκτην, μὴ αἰσχροκερδῆ· **8** ἀλλὰ φιλόξενον, φιλάγαθον, σώφρονα, δίκαιον, ὅσιον, ἐγκρατῆ· **9** ἀντεχόμενον τοῦ κατὰ τὴν διδαχὴν πιστοῦ λόγου, ἵνα δυνατὸς ᾖ καὶ παρακαλεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ τῇ ὑγιαίνουσῃ καὶ τοὺς ἀντιλέγοντας ἐλέγχειν.

They must face opposition

10 Εἰσὶν γὰρ πολλοὶ καὶ^k ἀνυπότακτοι,^l ματαιολόγοι καὶ φρεναπάται, μάλιστα οἱ ἐκ^m περιτομῆς, **11** οὓς δεῖ ἐπιστομίζειν—οἵτινες ὅλους οἴκουςⁿ ἀνατρέπουσιν, διδάσκοντες ἃ μὴ δεῖ, αἰσχροῦ κέρδους χάριν. **12** Εἶπέν τις ἐξ αὐτῶν, ἴδιος αὐτῶν προφήτης, «Κρήτες ἀεὶ ψεῦσται, κακὰ θηρία, γαστέρες ἀργαί.» **13** Ἡ μαρτυρία αὕτη ἐστὶν ἀληθής. Δι' ἣν αἰτίαν ἔλεγχε αὐτοὺς ἀποτόμως, ἵνα ὑγιαίνωσιν ἐν τῇ πίστει, **14** μὴ προσέχοντες Ἰουδαϊκοῖς μύθοις καὶ ἐντολαῖς ἀνθρώπων ἀποστρεφομένων τὴν ἀλήθειαν. **15** Πάντα μὲν^o καθαρὰ τοῖς καθaroῖς· τοῖς δὲ μεμιασμένοις^p καὶ ἀπίστοις οὐδὲν καθαρὸν, ἀλλὰ μεμίστανται αὐτῶν καὶ ὁ νοῦς καὶ ἡ συνείδησις. **16** Θεὸν ὁμολογοῦσιν εἰδέναί, τοῖς δὲ ἔργοις ἀρνοῦνται, βδελυκτοὶ ὄντες καὶ ἀπειθεῖς καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἀδόκιμοι.

^ε χάρις ελεος f³⁵ A (91.3%) RP, HF, OC, TR, CP | 12 και (2.1%) | ~ 21 και (1.7%) | 1 και NC, 088 (4.2%) NU | 1 (0.5%) | 1 υμιν και (0.2%) (Three nouns in a row without a conjunction was too much for the Alexandrians.)

^h κυριου ιησου χριστου f³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | ~ 32 NA, C, 088 [5%] NU

ⁱ κατελιπον f³⁵ [70%] RP, HF, OC, TR, CP | απελιπον N [9%] NU | απειλιπον A, C, 088, 0240 [20%] | καταλειποντα [1%]

^j ασωτιας *rell* | ασωτειας [10%] CP

^k και f³⁵ I [80%] RP, HF, OC, TR, CP [NU] | --- NA, C, 088 [20%] (OC has small print.)

^l ανυποτακτοι *rell* | 1 και [10%]

^m εκ f³⁵ A [95%] RP, HF, OC, TR, CP | 1 της NC, I, 088 [5%] NU

ⁿ ολους οικους *rell* | ~ 21 CP

^o μεν f³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | --- NA, C [4%] NU (OC has small print.)

^p μεμιασμενοι f³⁵ [90%] RP, HF, TR | μεμιαμμενοι NA, C [8%] OC, NU | μεμιαμμενοι [2%] CP (Did the Alexandrians get their spelling from the LXX?)

Qualities to be taught

2:1 Σὺ δὲ λάλει ἃ πρέπει τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ· **2** πρεσβύτας νηφαλίους^α εἶναι, σεμνοὺς, σώφρονας, ὑγιαίνοντας τῇ πίστει, τῇ ἀγάπῃ, τῇ ὑπομονῇ· **3** πρεσβύτιδας ὡσαύτως ἐν καταστήματι ἱεροπρεπεῖς, μὴ διαβόλους, μὴ οἶνω πολλῶ δεδουλωμένας, καλοδιδασκάλους **4**—ἵνα σωφρονίζωσιν τὰς νέας φιλάνδρους εἶναι, φιλοτέκνους, **5** σώφρονας, ἀγνάς, οἰκουροὺς^γ ἀγαθὰς, ὑποτασσομένας τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν, ἵνα μὴ ὁ λόγος τοῦ Θεοῦ βλασφημηται.^δ

6 Τοὺς νεωτέρους ὡσαύτως παρακάλει σωφρονεῖν, **7** περὶ πάντα σεαυτὸν παρεχόμενος τύπον καλῶν ἔργων· ἐν τῇ διδασκαλίᾳ ἀδιαφορίαν,^ε σεμνότητα, ἀφθαρσίαν^υ **8**—λόγον ὑγιῆ, ἀκατάγνωστον—ἵνα ὁ ἐξ ἐναντίας ἐντραπῆ, μηδὲν ἔχων περὶ ἡμῶν^ν λέγειν^ω φαῦλον. **9** Δούλους ἰδίους δεσπόταις ὑποτάσσεσθαι ἐν πᾶσιν, εὐαρέστους εἶναι, μὴ ἀντιλέγοντας, **10** μὴ νοσφιζομένους, ἀλλὰ πίστιν πᾶσαν^χ ἐνδεικνυμένους ἀγαθὴν, ἵνα τὴν διδασκαλίαν^ν τοῦ Σωτῆρος ἡμῶν^z Θεοῦ κοσμοῦσιν ἐν πᾶσιν.

Saving grace

11 Ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἡ^α σωτήριος πᾶσιν ἀνθρώποις, **12** παιδεύουσα ἡμᾶς ἵνα, ἀρνησάμενοι τὴν ἀσέβειαν καὶ τὰς κοσμικὰς ἐπιθυμίας, σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ εὐσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νῦν αἰῶνι, **13** προσδεχόμενοι τὴν μακαρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιφάνειαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ, **14** ὃς ἔδωκεν ἑαυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώσῃται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνομίας καὶ καθάρισις ἑαυτῶ λαὸν περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν ἔργων. **15** Ταῦτα λάλει καὶ παρακάλει καὶ ἔλεγχε μετὰ πάσης ἐπιταγῆς. Μηδεὶς σου περιφρονεῖτω.

The difference the Gospel makes

3:1 Ὑπομίμησε αὐτοὺς ἀρχαῖς καὶ^β ἐξουσίαις ὑποτάσσεσθαι, πειθαρχεῖν, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐτοίμους εἶναι, **2** μηδένα βλασφημεῖν, ἀμάχους εἶναι, ἐπιεικεῖς, πᾶσαν ἐνδεικνυμένους πραότητα^γ πρὸς πάντας ἀνθρώπους. **3** Ἦμεν γὰρ ποτε καὶ ἡμεῖς

^α νηφαλίους **f**³⁵ **NA,C** [40%] **OC,TR,CP,NU** | νηφαλεους [40%] **RP,HF** | νηφαλαιους [20%]

^γ οἰκουροὺς **f**³⁵ [97%] **RP,HF,OC,TR,CP** | οἰκουργοὺς **NA,C,I** [3%] **NU** (Who knows where the Alexandrians got their spelling, but the mystery doesn't make it correct.)

^δ βλασφημηται *rell* | βλασφημεται [5%] **CP**

^ε ἀδιαφορίαν **f**³⁵ (83.2%) **RP,HF,OC,TR,CP** | ἀδιαφοριαν (8%) | ἀφθοριαν **NA(C)** (6.9%) **NU** | ἀφθονιαν **ϐ**³² (1.4%) | two other readings (0.5%) (Both the longer stem and the double consonant have over 90% attestation, but with different alignments. φθ→φ would presumably be an easier alteration than the reverse. Might the Alexandrian reading be a case of homoioarcton?)

^υ ἀφθαρσίαν **f**³⁵ (82.8%) **RP,HF,OC,TR,CP** | --- **ϐ**^{32v}**NA,C** (17.2%) **NU** (The idea of 'immortality' didn't seem to fit, so the Alexandrians omitted it.)

^ν ἡμῶν **f**³⁵ **NC** [80%] **RP,HF,OC,CP,NU** | υμῶν **A** [20%] **TR**

^ω περὶ ἡμῶν λεγειν **f**³⁵ [95%] **RP,HF,OC,TR,CP** | ~ 312 **NA,C** [5%] **NU**

^χ πιστιν πασαν **f**³⁵ (89.6%) **RP,HF,OC,TR,CP** | ~ 21 **A,C** (9.7%) **NU** | 2 **κ** (0.5%) | --- (0.2%)

^ν διδασκαλιαν **f**³⁵ [95%] **RP,HF,OC,TR,CP** | 1 τὴν **NA,C** [5%] **NU** (Why add the article?)

^z ἡμῶν *rell* | υμῶν some **TRs**

^α ἡ **f**³⁵ [96%] **RP,HF,OC,TR,CP** | --- (**κ**)**A,C** [4%] **NU**

^β καὶ **f**³⁵ [95%] **RP,HF,OC,TR,CP** | --- **NA,C** [5%] **NU** (**OC** has small print.)

^γ πραοτητα **f**³⁵ [97%] **RP,HF,OC,TR,CP** | πραυτητα **A,C** [3%] **NU** | σπουδην τα **κ** (Aleph really got lost.)

άνόητοι, άπειθεις, πλανώμενοι, δουλεύοντες έπιθυμίαις και ήδοναῖς ποικίλαις, έν κακία και φθόνω διάγοντες, στυγητοί, μισοῦντες άλλήλους.

What a marvelous salvation!

4 Ὅτε δέ ή χρηστότης και ή φιλανθρωπία έπεφάνη τοῦ Σωτήρος ήμῶν Θεοῦ 5— οὐκ έξ έργων τῶν έν δικαιοσύνη ὧν^d έποιήσαμεν ήμεῖς άλλα κατά τόν αὐτοῦ έλεον^e— έσωσεν ήμᾶς διά λουτροῦ παλιγγενεσίας και άνακαινώσεως Πνεύματος Ἁγίου, 6 οὔ έξέχεεν έφ' ήμᾶς πλουσίως διά Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ Σωτήρος ήμῶν, 7 ἵνα δικαιωθέντες τῆ έκείνου χάριτι κληρονόμοι γενώμεθα^f κατ' έλπίδα ζωῆς αιωνίου.

So let's do good

8 Πιστός ό λόγος, και περι τούτων βούλομαί σε διαβεβαιοῦσθαι, ἵνα φροντίζωσιν καλῶν έργων προῖστασθαι οἱ πεπιστευκότες τῷ^g Θεῷ. Ταῦτά έστιν τὰ^h καλά και ώφέλιμαⁱ τοῖς ανθρώποις. 9 Μωράς δέ ζητήσεις και γενεαλογίας και έρις^j και μάχας νομικάς περιῖστασο, εἰσιν γάρ άνωφελεῖς και μάταιοι.

10 Αἰρετικόν άνθρωπον μετά μίαν και δευτέραν νουθεσίαν παραιτοῦ, 11 εἰδὼς ότι έξέστραπται ό τοιοῦτος και άμαρτάνει, ὧν αὐτοκατάκριτος.

Farewell

12 Ὅταν πέμψω Ἄρτεμᾶν πρός σε ή Τυχικόν, σπούδασον έλθεῖν πρός με εἰς Νικόπολιν, έκεῖ γάρ κέκρικα παραχειμάσαι. 13 Ζηνᾶν τόν νομικόν και Ἄπολλῶ^k σπουδαίως πρόπεμψον, ἵνα μηδέν αὐτοῖς λείπη. 14 Μανθανέτωσαν δέ και οἱ ήμέτεροι καλῶν έργων προῖστασθαι, εἰς τὰς άναγκαίας χρείας, ἵνα μη ὧσιν άκαρποι.

15 Ἀσπάζονται σε οἱ μετ' έμοῦ πάντες. Ἄσπασαι τοὺς φιλοῦντας ήμᾶς έν πίστει. Ἡ χάρις μετά πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.^{l,m}

^d ὧν **f**³⁵ [97%] RP, HF, OC, TR, CP | α **NA, C** [3%] NU (The Alexandrians confused the referent.)

^e τον αυτου ελεον **f**³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | το αυτου ελεος **NA** [4%] NU | το ελεος αυτου [1%] (Liddell & Scott give the masculine as the original form, with the neuter appearing later.)

^f γενωμεθα **f**³⁵ [96%] RP, HF, OC, TR, CP | γενηθωμεν **NA, C** [4%] NU (The middle voice is presumably correct.)

^g τω **f**³⁵ [50%] OC, TR | --- **NA, C** [50%] RP, HF, CP, NU

^h τα **f**³⁵ [90%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **NA, C, I** [10%] NU

ⁱ ωφελιμα *rell* | ωφελημα [30%]

^j ερις **f**³⁵ [20%] | εριν **NA** [1%] | ερεις **A, C** [75%] RP, HF, OC, TR, CP, NU | ερειν [2%] | εριδας [2%]

^k απολλω **f**³⁵ **C** [95%] RP, HF, OC, TR, CP | απολλων **NA** [4%] NU | απολλωνα [1%]

^l αμην **f**³⁵ [95%] RP, HF, OC, TR, CP | --- **NA, C, 048** [5%] NU

^m The citation of **f**³⁵ is based on thirty-six MSS—18, 35, 201, 204, 328, 386, 394, 444, 604, 757, 824, 928, 959, 986, 1072, 1075, 1100, 1247, 1249, 1503, 1548, 1637, 1725, 1732, 1761, 1768, 1855, 1864, 1865, 1876, 1892, 2080, 2466, 2554, 2587 and 2723—all of which I collated myself. 35, 1072, 1503, 1855, 1864, 1892, 2080, 2587 and 2723 are 'perfect' representatives of **f**³⁵ in Titus, as they stand, and the exemplars of another four probably were too. Since these MSS come from all over the Mediterranean world (Sinai, Jerusalem, Patmos, Constantinople, Bucharest, Aegean, Trikala, Athens, Mt. Athos [seven different monasteries], Grottaferrata, Vatican, etc.) they are certainly representative of the family, giving us the precise family profile—it is reflected in the Text without exception.

In the statements of evidence I have included the percentage of manuscript attestation for each variant, within either () or []. I have used () for the evidence taken from *TuT*, which I take to be reasonably precise. For the variant sets that are not covered there I had to revert to von Soden and the apparatus of *N-A*²⁷, supplementing from other sources where possible (Scrivener and Tischendorf)—the percentages offered, I have used [] for these, are extrapolations based on a comparison of these sources.

I venture to predict, if complete collations ever become available, that for any non-Byzantine variants listed with 5 to 1% support (in my apparatus) the margin of error should not exceed $\pm 1\%$; for non-Byzantine variants listed with 10 to 6% support the margin of error should hardly exceed $\pm 3\%$; where there is some division among the Byzantine witnesses the margin of error should rarely exceed $\pm 15\%$. But I guarantee the witness of Family 35.